

rozporyadnikami-oderzhuvachami-byudzhetnikh-koshtiv-porushen-zafiksovanikh-u-poperedzhennyakh-pro-nenalezhne-vikonannya-byudzhetnogo-zakonodavstva (дата звернення: 20.11.2018).

5. Інформація щодо зупинення операцій з бюджетними коштами. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/news/informatsiya-shchodo-zupinennya-operatsiy-z-byudzhetnimi-koshtami> (дата звернення: 20.11.2018).

Савчук Світлана Василівна

*Канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

Коломийчук Наталія Михайлівна

*Канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Сучасні виклики розвитку демократичного суспільства та активізація процесів децентралізації вимагають посилення ролі громадського контролю як на державному, так і на місцевому рівнях. При цьому актуальність здійснення контролю громадськості за діями влади зростає, зважаючи на ситуацію у зовнішньополітичному, фінансово-економічному та гуманітарному середовищах України.

Недосконалість нормативно-правового підґрунтя у реалізації контрольних заходів громадськими інститутами, низький рівень поінформованості громадян щодо можливості їхньої участі в управлінських процесах, зокрема у прийнятті відповідних рішень місцевої влади, в тому числі з питань формування та використання бюджетних коштів, призводять в результаті до порушення налагодженої співпраці держави та населення.

В контексті вирішення зазначених проблем, доцільним є дослідження зарубіжного досвіду здійснення громадського контролю та застосування відповідних методів впливу громадськості на управлінські процеси.

Як свідчить практика зарубіжних країн, громадський контроль являється неодмінною складовою демократичної держави, і, відповідно, при його відсутності йдеться про обмеження можливостей громадян

відстоювати надані їм права та свободи, а також зростання ризику застосування ними неправових методів з метою задоволення суспільних інтересів. Адже саме громадський контроль дає змогу провести реальну оцінку діяльності органів влади різних рівнів щодо виконання ними наданих повноважень та забезпечення населення необхідними суспільними благами і послугами. Завдяки ефективній організації громадського контролю у населення зміцнюється довіра до діяльності владних суб'єктів, зростає впевненість у результативності використання бюджетних коштів [9].

Так, у розвинутих демократичних країнах населення, як правило, реалізує свої права щодо контролю за діяльністю органів влади через різноманітні громадські інституції, створені з метою єдності інтересів громадян. Саме через такі об'єднання вони долучаються до управлінських процесів та реалізації державної політики на всіх рівнях, що гарантовано Конституціями більшості держав з метою захисту інтересів різних верств суспільства. В контексті формування ефективного механізму громадського контролю в ряді країн (Великобританія, Ісландія, Норвегія, Румунія, Словенія, Португалія, Республіка Молдова) дієвим є інститут місцевих уповноважених з прав людини (омбудсмени). Саме омбудсмени являються спеціально уповноваженими та відносно незалежними контролерами, які при порушенні прав і свобод людини, рішеннями чи діями органів місцевого самоврядування надають їм поради і рекомендації по виправленню та удосконаленню ними своїх рішень. Цілком прийнятним для вітчизняної практики є досвід Бельгії, Фінляндії, Норвегії, Швейцарії, де законодавчими актами регламентовано здійснення попереджувальних заходів через проведення слухань, обговорень чи інших форм взаємодії із громадянами стосовно можливих порушень у діяльності місцевих органів влади [1].

Досліджуючи досвід США, варто зазначити про високий рівень громадського контролю, де громадянам надані реальні можливості для участі у прийнятті управлінських рішень та контролі за їх реалізацією. Безпосередньо громадські інституції можуть притягнути до відповідальності посадовців за незаконні чи неправомірні дії. Підґрунтям до цього є доступ будь-якого громадянина чи громадських організацій до державних документів для одержання повної інформації про діяльність влади. Відповідно до законодавства у США кожен громадянин може висловити зауваження по окремих політичних, економічних, соціальних чи інших питаннях, що запропоновані органами влади і є обов'язковими

для публікування. Також для посадовців існують встановлені правила, яких вони повинні дотримуватись. Важливою для ефективного громадського контролю є співпраця громадян і громадських організацій, що дозволяє спільно формувати та реалізовувати політику держави [2].

Як свідчить вітчизняна практика і наявні проблеми, важливим постає наявність належної законодавчої бази, що можна відмітити на прикладі Грузії, де підготовлено “Кодекс місцевого самоврядування Грузії” спільно з неурядовими організаціями, а також проект закону “Про додаткові форми участі населення в місцевому самоврядуванні” в контексті реалізації реформи децентралізації, яким передбачено вдосконалення процедур обов’язкового інформування громадськості про проекти рішень органів муніципалітету, участі громадян у засіданнях колегіальних органів, подачі цивільних петицій [3]. Саме наявність системи демократичних інститутів у суспільстві, що ефективно контролює використання владою бюджетних коштів є запорукою стабільного розвитку держави та регіонів.

Незважаючи на відсутність відповідного нормативно-правового регулювання діяльності громадських дорадчих комітетів у Румунії, органи місцевої влади тісно з ними співпрацюють в частині надання рекомендацій з багатьох важливих питань, а громадяни можуть вільно висловлювати свої позиції стосовно муніципального управління. Саме громадські дорадчі комітети у цій країні виступають важливим громадським інститутом, що є своєрідним зв’язком влади і громадян, оскільки інформують владу про наявні потреби громадськості, що надалі сприяє максимальному їх задоволенню [4].

Спеціальні дорадчі комісії за участю жителів міста, що обираються муніципальним парламентом, створюються в Нідерландах. Метою таких комісій є розгляд скарг на дії та рішення органів місцевого самоврядування. Вони працюють за певними спеціалізаціями, а їхні рішення мають рекомендаційний характер. Як свідчить практика, влада, як правило, прислуховується до рекомендацій дорадчих комісій. Рішення влади перевіряються, насамперед, на предмет справедливості, а не тільки щодо законності їх прийняття [1].

Дорадчими комітетами в Ірландії, Люксембурзі та Польщі є групи волонтерів з представників громад, які здатні висловити думку громадян та допомагають з’ясувати їхні інтереси стосовно тих питань, якими опікується як громадська організація, так і місцева влада. Такі дорадчі комітети створюються з ініціативи органами місцевого самоврядування чи

профільних недержавних організацій, працюють на постійній основі у формі проведення засідань [5].

Отже, досвід багатьох країн показує, що в демократичній державі функціонування системи державного управління, діяльність органів влади різних рівнів, а також процес реалізації державних програм, формування та використання бюджетних коштів повинні відображати першочергово суспільні переваги, в основу чого має бути покладено інтереси громадянськості.

Література:

1. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування (іноземний досвід). Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит Комітету Верховної Ради України. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29223.pdf>.
2. Кац Е.М. Принцип прозорості урядових структур: як громадяни Сполучених штатів впливають на державну політику. К, 2000, С. 9.
3. Грузія на шляху розвитку місцевої демократії. 2015. URL: <http://decentralization.gov.ua/reform/item/id/1046>.
4. Посібник з участі громадянськості. Проект “Голос громадянськості” Міжнародний центр перспективних досліджень / За ред. Джини Гілбрет Холдар, Ольги Захарченко. К. : Дизайн-студія «iMedia», 2002. 149 с.
5. Громадянська участь у творенні та здійсненні державної політики / Е.А. Афонін, Л.В. Гонюкова, Р.В. Войтович. К., 2005. 250 с.

Сидор Ірина Петрівна

*Канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

КРЕДИТНІ РЕСУРСИ В СИСТЕМІ ПОЗИКОВИХ ФІНАНСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Одним із важливих напрямів функціонування домогосподарств як суб'єкта фінансових відносин є формування достатньої фінансової бази для можливості повноцінного розвитку кожного з членів домогосподарства – безпосередніх власників і носіїв людського капіталу. Основою фінансової бази домогосподарств є джерела формування